

અ હ્રી યો ર

ગાંધી વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
જરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૨૬ ૮૮૮૮૮

પ્રાર્થના

ૐ સહનાવવતુ,
સહ નૌ ભુનક્તુ,
સહ વીર્યં કરવાવૈહૈ,
તેજસ્વિનાવધૈતમરતુ,
મા વિદ્ધિધાવૈહૈ.

ૐ

ૐ અસતો મા સદ્ ગમય,
તમસો મા જ્યોતિર્ગમય,
મૃત્યોર્મા અમૃતં ગમય.

મૂક હોધ વાચાલ,
પંગુ ચઢધ ગિરિવર ગહન,
જાસુ કૃપા, સો દયાલ
દ્રવૌ સકલ-કલિમલ-દહન.

અર્પણપત્રિકા

ખાઓ રે છોકરાઓ ચણીભાર !
ખાઓ રે છોકરીઓ ચણીભાર !
મીઠાં મીઠાં ચણીભાર,
સાકરીયાં ચણીભાર,
ખેતરની ભારડીનાં ચણીભાર !
ખાઓ રે છોકરાઓ ચણીભાર !

દીવાળી

આજ દીવાળી, કાલ દીવાળી,
ગોકળિયો તો ખાય સુંવાળી;
મેઘ મેઘ રાજ,
દીવાળીના ખાજરા તાજ !

ગોકળિયો-માથોનો ગોવાળ

તારા ! થાકે ત્યારે જાઓ,
 સાટે ચાંદને તેડવો;
 તોયે હુમણું તો તમ આવો,
 તારા ! ધીમા ધીમા આવો !

તારા ! આવો આવો આવો,
 તારા ! લોકડિયાં સમજાવો,—
 નથી રહવામાં કંઈ લ્હાવો !
 તારા ! ધીમા ધીમા આવો !

ચોરસ ચાલે-ચોરની જેમ ગુપચુપ મલકાવો-હસાવો, ખુશ મે

તારા

માડી ! જો આ તારા પડ્યા,
 ચમકંતા આકાશે જડ્યા !
 મુજને તો એ તારા ગમે,
 ગગન વિષે ભમતા કંઈ રમે !
 આવે છે દૂર ધરથી બહુ,
 ચાલે મૂંગા મૂંગા સહુ;
 હસતા હસતા વાટે ભાય,

હોળી

હોળી હોળી હુતાશણી ને ઉપર ખડક્યાં છાણાં,
થોડાં છોકરાં ધૂળ ઉડાડે ને બીજા નાખે પાણી !

દિવસે ક્યાં એ ચાહ્યા જશે ?

શું એ તારા સૂતા હશે ?

જેની એ ચમકાવે આંખ !

ભીડી મળું હોતે જો પાંખ !

માડી આપ મને તું ઉઠી,

સારા સારા તારા ચુંટી !

એના હું ચ લખોટા કરું,

જેની સાથે રમતો કરું !

સૂરજથી સંતાતા ફરે,
બૂડી જળે ભાડા ઉતરે !
કઠી કઠી કંઈ યાદ જ પડે,
રૂપેરી ધારે જો રહે !

મુણે પવનનું ધીમું ગાન,
તેમાં સર્વ બને શુભતાન !
જો એ કેવા ઉભા રહે,
મુજને પણ એ મુણવા કહે !

મેવલો

નદી રે સરોવર સુકાઇ ગયાં રે, ગાવડલી દીયે રે શરાપ;
નાળ્યો ધરતીનો ધણી મેવલો રે.

આલી લીલી વાડીઓ સુકાઇ ગઇ રે, પંખીડાં દીયે રે શરાપ;
નાળ્યો ધરતીનો ધણી મેવલો રે.

બાગ બગીચા સુકાઇ ગયા રે, માળીડા દીયે રે શરાપ.
નાળ્યો ધરતીનો ધણી રે

વરસાદ

આવ રે વરસાદ !

ઘેઝરિયો પરસાદ !

ઊની ઊની રાટલી ને કારેલાંનું શાક !

આવ રે વરસાદ ! નેવલે પાણી,

નઠારી છોકરીને દેડકે તાણી !

માનીતો મેઘ

આહા કેવો સરસર આવે મેઘ હવે માનીતો !
 હંડક થઈ કેવી સહુ ઠામે ! ગાય સહુ શુભ મીતો.
 છરછર કેવો પડે છાપરે, જાણો કંઈ વેરાયે;

૩

*

*

નદી રે સરોવર છલી વળ્યો , ~~નદી~~ દીયે રે આશીષ;
આળ્યો માયાળુ મેવલો રે.

આલી લીલી વાડીઓ લીલી થઇ રે, પંખીડાં દીયે રે આશીષ;
આળ્યો માયાળુ મેવલો રે.

બાગ બગીચા લીલા થયા રે, માળીડા દીયે રે આશીષ;
આળ્યો માયાળુ મેવલો રે.

સરવે તરુવર લીલાં થયાં રે, ધરતી પામી રે સંતોષ;
આળ્યો માયાળુ મેવલો રે.

સૂરજને નમસ્કાર

નમીયે સૂરજ સુખ કરનાર !
અગ્નિ સમા પ્રભુના અવતાર !
પ્રાણી પદાર્થ વિષે વસનાર !
અજવાળાં આંખે ભરનાર !

થપથપે ! નજ સુદર ઠણકાથા રસ પૂરીને રાચે.

ખરખર ખરતા, ફરફર ફરતા, સરસર સરતા સરતા,
ધરધર ધરતા, ભરભર ભરતા, હરહર હરતા હરતા !

નળીયામાં પેસીને નિકળે લહેરે ખળખળ લડતા;
જોર થકી ઉભરાઈ જમીન પર ધપધપ તૂટી પડતા.

નટ-ખનણીયો

સચે-રાઈ થાય

પરધમચી

પરધમચી પરધમચી ! પરધમ તારી ઠકડવ,
 તળપે હેડું અમ થરરરર, અરિહળને થરઠાવ !—પરધમચી૦
 ધરરર ધંમ, ધરરર ધંમ, ઘોર ગજવી ગજવ !
 ભેયા, ઠકમો તુજ હુઠમાં, ફરી ફાળે ઉઠાવ !—પરધમચી૦
 બંસીવાળા રઠિયાળા ! સૂર શૂરી લલકાર,
 જશ સળકે ! જય ઝળકે ! હિત હરખે સરહાર !—પરધમચી૦
 અરિહળને—દુરમનના ભર-
 ઠકમો—ડગલાં

મારા જેતરમાં લાલ

કરીંગડીનું શાક ખાઓ તો રો દિસે છે વલ.

મારે ઘેર આવજો માવા !

ખાજરીનાં બે ઢબરાં કીધાં, ઘીએ મેદ્યાં વાઈ;

કર જોડીને કહે કુખેરો, ભગવાનદાસનો ભાઈ.

મારે ઘેર આવજો માવા !

... તો ઢબરું ખાવા !

કુખડેલ—કુલવાળી

આમી તો—ખાવું હોય તો

દેશી દેશી દેશી !

અમે ભરતભૂમિના પુત્રો,
અમ માત પુરાણ પવિત્ર,
૨ જેનાં સુંદર સૂત્રો
અળખાવે ઉચ્ચ ચરિત્ર.

અમ અન્તરને ઉદેશી
ઠરશું હોઠાર હૃમેશઃ
અમે દેશી દેશી દેશી,
ઓ દિવ્ય અમારો દેશ !

*

*

*

કયાં હશે હિમાલય જેવો ?

કયાં પુણ્ય પવિત્ર જ ગંગ ?

કયાં મળે અલૌકિક એવા

સૌ દેશ તણા બહુ રંગ ?

કયાં મુનિ દશરજન બેસી

કરતા પ્રભુપંથ ઉજેશ ?

અમે દેશા દેશી દેશી,

એ દિવ્ય અમારો દેશ !

કયાં રામ યુધિષ્ઠિર ધૂમ્યા ?

કયાં ગરજ્યા અર્જુન ભીમ ?

કયાં રજપૂત વીર ઝઝૂમ્યા

બળ દાખવવા અસીમ ?

રે ભૂલીએ તે રીતે શી

અમ અન્તરથી લવલેશ ?

અમે દેશી દેશી દેશી,

ઓ દિવ્ય અમારો દેશ !

ધમ ધમ ધરણી ધ્રુજવીશું,
 અમ દેશ તણાં કરી ગાન !
 જય જય જય નાદ કરીશું,
 દમ્પશું મોંઘા અમ પ્રાણ !

ઓ ભક્તિ વસી ઉર તેથી
 દેખે શક્તિ પરમેશ !
 અમે દેશી દેશી દેશી,
 ઓ દિવ્ય અમારો દેશ !

સેરીના ઝેડીઓ]

૩૬

ભોળી જમના !

આજ બેલી લી રે, ભોળી જમના !
દળણું દળ્યું મૂડી રે, ભોળી જમના !
પછી છાશ કીધી રે, ભોળી જમના !
લોટી લોટી દીધી રે, ભોળી જમના !
ગાય લેંસ દોહી રે, ભોળી જમના !
વટલોમ લોહી રે, ભોળી જમના !
રસોડામાં પેઠાં રે, ભોળી જમના !
ઠામ ઘેયાં એઠાં રે, ભોળી જમના !
આમ જમી લીધું રે, ભોળી જમના !
ઠામ પૂરું કીધું રે, ભોળી જમના !

સાચી જમના

મામાનું ઘર કેટલે ?

મામાનું ઘર કેટલે ? દીવો બળે ચોટલે.
દીવો મેં તો દીઠો, મામે દાંડો - ૧૧૫

મામે સામું જોયું, મારા મન પર મ્હોયું;
મામી બેઠી માળે, બાણજડાંને બાળે.

નરસિંહ મહેતા]

કૃષ્ણનો કશ

આવડી રાડ શી વિકૃત્તા, તૂજને

ગગનથી ઇન્દુ કેમ આપું આ

કુંવર કાંઈ નવ લહે, વાત વિનવી કહે-

નોહે કંઈ ટોપડું ગોળ ધાણી.—આ

આંખ આંસુ ઢળે, ઇન્દુ દેખી ચળે,

ટળવળે માત ને માન માગે;

રહે રહે રાતો, શું રે જોતો ઘણું ?

રમવા રમકડાં છે યાહુ રે આગે.—આવડી૦

લાવે મામી ભેટી, હઝથરાં ધી દેતી;
 હઝથરાં ધી લાવે નહિ, મામો મીઠાઈ લાવે નહિ.

મામી મારા ભોળી, મિઠાઈ આપે મોળી;
 મિઠાઈ મોળી લાવે નહિ, રમકડાં કેઈ લાવે

મોળી પ્રીતિ મામીની, મીઠી પ્રીતિ
 મામો લાગે મીઠો, હીવો મેં તો

ઉપરાણું

તાડું ના મા ! આજક હોઉં,

હોઉ ગલૂડું નાનું—

તારા ભાણામાં પડી મોઢું

ભરી જાઉં પ્રાનુમાનું—

સાચે સાચું કહી દેજે,

કંઈ રાખીશમાં સંતાડી;

હૈડ કહીને હાંકી મેલત

તો શું અમને માડી ?

ઇન્દુ થયો અસ્ત ને રહે નહિ રાખતાં,
 દધિસુત પ્રકટ કરી આણી આપે;
 નરસૈયાઓ સ્વામી માખણે ભોળાઓ,
 સકળ વૈભવ તણે બંધ ઠાપે.—આવહીં

સડ-કણથો

આગે-આગળ

ઇન્દુ-ચંદ્ર

અસ્ત થયો-આયમ્યો

માન માગે-મેંવો થાય

દધિસુત-દહીનો દીકરો, માખણ

સકળ વૈભવ-સબળાં સુખચેન

દેજે,
 માં સંતાડી;
 ..પટડું કહી અમને
 . પાંજરે માડી ?

ઉતાર અમને જોજેથી તું !
 લાડ નહિ અમને કરતી તું !
 તારે જોજે બા નહિ બેસું !
 વન વગડામાં જઈને રહેશું !

..ભૂડું-કૂતરીનું બચ્ચું, બહુરિયું

જા મા ત્યારે જા જા ની તું;
 ઉતાર અમને જોજેથી તું;
 જા, નહિ જમીયે હાથે તારે !
 જા, નહિ જમીયે બાણે તારે !

રં ના મા ! બાળક હોઉં,
 પોપટ પંખી,
 યાંક કદાપિ
 મંખી—

ભાઈનું પારણું

હાલા વાલા ને અણીયાળાં,
ભાઈનાં ધુધરીયાળાં પારણું રઢીયાળાં.—હાલા...

પારણાના પોપટ વામણા,
ભાઈના બોલ લાગે સોહામણા.—હાલા...

પારણે પારણે રે મોતી,
બહાણું વાય ને ભાઈનાં મુખડાં રે જોતી.—હાલા...

ભાઈનો હીંચકો

હાલો હાલો, મારા ભાઈને હાલો,
 ભાઈને હિંચકો ઘણો રે જુલો.—હાલો...
 હીરની રે દોરીઓ અંકાવું,
 ભાઈને ઘોડીએ રે બંધાવું.—હાલો...
 હીંચકે ખાંધું રે હીરની દોરી,
 ભાઈ તો જમશે ધી સાકર ને પોળી.—હાલો...
 હીરની દોરીએ હીરા,
 લાડવા લાવે ભાઈના રે વીરા.—હાલો...

રાજા ભોજ

હાલા રે હાલા, ભાઈને હાલા...

ભાઈ તો રાજા ભોજ,

ભાઈને ખારણે હાથી ઘોડાની ફેજ.—હાલા...

ઘોડાની પડધી વાગે,

ભાઈ મારો ઝમકીને જાગે.—હાલા...

ભાઈ તો મારો ખાવન વીર,

ખાર તપેલાં ભરી ખાશે રે ખીર.—હાલા...

રણુછોડરાયનું હાસરદું

હાલા રે હાલા,
ભાઈને રણુછોડરાય ઘણા બહાલા.—હાલા...
રણુછોડરાય કાળા,
ભાઈને કોટે મોતીની માળા.—હાલા...
ભાઈ તો રમશે,
રાણી રમ્માદેને ગમશે.—હાલા...
તાપી માતા તારણે,
ચાંદા સૂરજ ઉગે ભાઈને પારણે.—હાલા...

ભાઈ તો મારો ડાહ્યો,
પાટલો બેસીને રે ન્હાયો.—હાલા...

પાટલો તો ગયો છે ખસી,
ભાઈ તો ઉઠ્યો છે હસી.—હાલા...

હાલ વાલ ને હાંસી,
ફૂંખડાં ખુચે ભાઈની મારી.—હાલા...

ભાઈ મારો ડાહ્યો

હાલ કરો ને હુલ કરો,
ભાઈની ટોપીઓ ફરતાં કુલ ભરો.—હાલા...
ભાઈને તો કોઈ તેડે,
તેને લાડવા ખાંધું રે છેડે.—હાલા...

મારી બહાલી બહેન દાતણ નિત્યે જો,
કરે ને નહાયે પ્રીતે જો.

મારી બહાલી બહેન વાળ ઓળાવે જો,
રોજ કપાળ લુછાવે જો.

મારી બહાલી બહેન સો સુધી ગણતી જો,
ભાવે ' ભૂ પા ' લણતી જો.

મારી બહાલી બહેન ચાલી નિશાળે જો,
ચૂકે નહિ કે કાળે જો.

બહાત્રી જહેન

મારી બહાલી જહેન છે બહુ છોટી જો,
 પણ ડહાપણમાં મોટી જો.
 મારી બહાત્રી જહેનને નહિ રાડો જો,
 હસતી જ આખો દહાડો જો.
 મારી બહાલી જહેન બહાણે બહેલી જો,
 ગઠે સૌથી જહેલી જો.

ઘોડો ખેલવતા હો વજમલ દીકરા,
 દાદાજી ખોલાવે, મારા બહાલા.
 શું રે કહો છો મારા સમરથ દાદા ?
 શું રે પડ્યાં છે કામ ? મારા બહાલા.
 બાણુંતા જોશીએ એમ જ કીધું:
 દીકરો ને વહુ પધરાવો, મારા બહાલા.
 અમને શું પૂછો મારા સમરથ દાદા ?
 પારકી જણીને પૂછી આવો, મારા બહાલા.
 બેટડો ધવરાવતાં હો વહુજી બહેજી,
 સાસુજી ખોલાવે, મારા બહાલા.

માધાવાવ

ખાર ખાર વરસે માધાવાવ ગળાવી,
 તોયે ન નીસર્યાં નીર, મારા બહાલા.
 તેડાવો જ્ઞેશીને, જ્ઞેશ જ્ઞેવડાવો,
 જ્ઞેશીડા જ્ઞેવડાવો, મારા બહાલા.

ભણેલા જ્ઞેશીએ એમ જ કીધું:
 દીકરો ને વહુ પધરાવો, મારા બહાલા.

મારો બહાલી જહેન વાંચે વાતો જો,

હરખ સરવને થાતો જો.

મારી બહાલી જહેન લઇને તાળી જો,

ગરબી ગાય રસાળી જો.

મારી બહાલી જહેનના બોલ મીઠા જો,

દુનિયામાં નથી દીઠા જો.

મારી બહાલી જહેન બહાલાં લાગો જો,

મન ઝમે તે માગો જો.

મારી જુલાલી જહેન સીલેટ સાહી ને,
દીસે છે બહુ ડાહી ને.

મારી જુલાલી જહેન પેન તો માગે ને,
સૌને જુલાલી લાગે ને.

મારી જુલાલી જહેન ઠમઠમ ચાલે ને,
ચોપડી હાથમાં બાલે ને.

મારી જુલાલી જહેન પાઠ કરે છે ને,
સૌમાં મરસ ઠરે છે ને.

પદેલું પગથિયું જેમ જેમ ઉતર્યા,
 પાતાળ ઝળક્યાં નીર, મારા બહાલા.
 બીજું પગથિયું જેમ જેમ ઉતર્યા,
 નજરે દેખાણું નીર, મારા બહાલા.
 ત્રીજું પગથિયું જેમ જેમ ઉતર્યા,
 કાંઠા સમાણું નીર, મારા બહાલા.
 ચોથું પગથિયું જેમ જેમ ઉતર્યા,
 ગોઠણ સમાણું નીર, મારા બહાલા.
 પાંચમું પગથિયું જેમ જેમ ઉતર્યા,
 કેડ કેડ સમાણું નીર, મારા બહાલા.

શું રે કહો છો મારાં સમરથ સાસુ,
 શું રે પડ્યાં છે કામ ? મારા બહાલા.
 જાણુંતા જોશીએ એમજ કીધું:
 માધાવાવ માગે છે જોડ, મારા બહાલા.
 ભાઈ વાળંદિયા, વીરા વાળંદિયા,
 સંદેશો લઈ જાજે, મારા બહાલા.
 મારી માતાને એટલું રે કહેજે,
 ચુંદડી ને મોડિયો લઈ આવે, મારા બહાલા.
 વાજતે ગાજતે માધાવાવ આવ્યાં,
 લે રે માધાવાવ જોડ, મારા બહાલા.

માતપિતાને નમન

માતપિતાને નમન નિત કરીયે,
 કેમ કહો ઉપકાર વિસરીયે?—માત૦
 પાલન પોષણ પ્રેમે કરે છે,
 બાળકને ઠીક દેખી ઠરે છે.—માત૦
 વેઠે વિપત્તિ પડે તે અપાર,
 થાવા ન દે દુઃખ લગાર.—માત૦

છટું પગથિયું જેમ જેમ ઉતર્યો,
છાતી સમાણું નીર, મારા બહાલા.

સાતમે પગથીએ જઈ પગ દીધો,
પરવશ પડીયા પ્રાણ, મારા બહાલા.

જાંઘુ-જંઘુ

સમરથ-સમર્થ, પહોંચવાનાં

પુરવાનો-મોગ પગનો

પારકી જણીને-ખીલ કુળની ઝીરીને-વહુને

નડેછ-નડેલ કુળની

જોડ-વરકન્યાનું જોડું

મોર ને ઢેલ

મારો છે મોર, મારો છે મોર
 મોતી ચરંતો મારો છે મોર.
 મારી છે ઢેલ, મારી છે ઢેલ,
 મોતી ચરંતી મારી છે ઢેલ.

મારો છે મોર, મારો છે મોર,
 માળામાં બેસનાર મારો છે મોર.
 મારી છે ઢેલ, મારી છે ઢેલ,
 ડાળામાં બેસનાર મારી છે ઢેલ.

સંકટ આપણનાં સહુ કાપે,
 આનંદ લાખ ઉપાયથી આપે.—માત૦
 ચિન્તા કરે ચિત્તમાં જે અમારી,
 એ માતતાત તણી ખલિહારી.—માત૦
 હુકમ કરે તે કને કર જોડી,
 એના વિના આપણું મૂલ કોડી.—માત૦
 માતતાતનું કહ્યું જે ન માને,
 નરક વિષે તે પડે અભિમાને.—માત૦

સીતાજીનો પોપટ

પઢો રે પોપટ રાજા રામના, સતી સીતા પઢાવે,
 પાસે બાંધી પાંજરું મુખ રામ જપાવે.—પઢો રે૦
 પોપટ, તારે કારણે લીલા વાંસ વેડાવું,
 તેનું ઘડવું પોપટ પાંજરું, હીરે રતને જડાવું.—પઢો રે૦
 પોપટ તારે કારણે શી શી રસોઈ બનાવું ?
 સાકરનાં કરી ચુરમાં, ઉપર ધી પીરસાવું.—પઢો રે૦
 પાંખ પીળી ને પગ પાંદુરા, કોટે કાંઠેલા કાળો,
 નરસૈયાના સ્વામીને બાળે, રાગ તાણી રૂપાળો.—પઢો રે૦

મારો છે મોર, મારો છે મોર,
 રાજનો માનીતો મારો છે મોર.
 મારી છે ઢલ, મારી છે ઢલ,
 રાણીની માનીતી મારી છે ઢલ.

બોલે છે મોર, બોલે છે મોર,
 સોનાને ટોડે બોલે છે મોર.
 બોલે છે ઢલ, બોલે છે ઢલ,
 રૂપાને પારણે બોલે છે ઢલ.

ગૌરી ગાયત્રી ગરબી

લાગે મને ગાય તું ઘણી બહાલી,
ઓ ગૌરી ગરીબ ને ગુણવાળી. લાગે૦

તારું રૂપ મને રૂડું લાગે,
મુખ જોતાં બૂખ બધી લાગે. લાગે૦

ધોળું અંગ ને ચીંગડીયો કાળી,
આંખ રાંકડી કાળી હેતાળી. લાગે૦

તારે કંઠે ઘંટડી ઘણુઘણતી,
તારે ચરણે જાંઝરી ઝણઝણતી. લાગે૦

ગાય

શુભવાળી શીંગાળી ગાય, પાણી પીતી ને ખડ ખાય.
 કવે છે એનો આકાર, ચાર પગાળી આંચળ ચાર.
 ફરીને પગ જો-ખરીમાં ફાટ, ઘણો રૂપાળો ભાળો ઘાટ.
 પછવાડે પુંછડે છે વાળ, નિત્ય ગોવાળ કરે સંભાળ.
 હોઠ હલાવે બેડી હોય, કાળી ઘોળી રાતી કાચ.
 દોતાં દૂધ ભલું દેખાય, તેનાં દહીં માખણ ધી થાય.
 પેંડા ખરફી ને દૂધપાક, ખાતાં ખીર ન લાગે થાક.
 આસૂદી ને બને શિખંડ, ઠરે પેટમાં ઉપજે ડંડ.

મારનાર ઉપર પણ તું બારે
 નથી કરતી જ રીસ અતિશય ક્યારે. લાગે૦
 તેં તો શ્રમનો મર્મ પરમ લહ્યો,
 ગૂઢ ગરીબપણનો ગુણ ગ્રહ્યો. લાગે૦
 તું તો રોજ પરોપકારે રાજ,
 તારો જશ જગમાં છે રહ્યો ગાજ. લાગે૦
 તું ધોળી ને ધોળું દૂધ તારું,
 ગુણકારી સ્વાદભર્યું સાડું. લાગે૦

ગોવાળેશી પાછી તું વળતી,
 ત્યાં ભાં ભાં ભાં ભાં ભાં ભાવે ભણતી. લાગે૦
 આપે ઉથલો વાછડું થનથનતાં,
 પેસે પોળમાં પ્રેમે તે તું સુણતાં. લાગે૦
 હીંડે હરખે ઉછળતી તું ઘેડી,
 તોયે કોને ન મૂકે તું ઠેડી. લાગે૦
 વાટે ખેડાં બાળ બચાવી લે,
 એવી ડાહી દયાળુ તું દિલે. લાગે૦

તારા પ્રેમનો પાડ હું કેમ વાળું ?

આવ આવ હું હોતે પંપાળું.

લાગે૦

તારી શોંગડી સુદર સિંદૂરે,

રંગ સોને શણગારું હું રે.

લાગે૦

કરું ચાંદલો ને ચોખા ચોડું,

કુલહાર પહેરાવી નિરખું મહોડું !

લાગે૦

ધન ધન ધેનુ ! રૂપ ગુણ ધામ !

ગુણ ગાયના ગાય નવલરામ.

લાગે૦

હહીં દ્વધ ધી માખણ ને છાશ,
જેમાં સર્વ સ્વાદ તણો વાસ.

લાગે૦

એ પાંચે અમૃત પૃથ્વી પર જે,
તે અમ અર્થે તું તો સરજે.

લાગે૦

ખરફી ને પેંડા ને માવો,
ખાસુદી શીખડનો ખડો લ્હાવો.

લાગે૦

તે તો તારી પ્રસાદી, ઓ સુખદાતા,
ગાયમાતા તું તો સાચી જ માતા

લાગે૦

પંખીની ટોળી

જુઓ જુઓ પંખીની આ ટોળી,
 તેમાં કબૂતરોની જાત લોળી;
 તેમાં ગરુડજી મોટા રાજ,
 ચાંચ મોટી, શરીરે છે તાજ.

હોતોરાણો

મારા માથા પર કોણ ચડ્યું ?

—હોતોરાણો.

ઉતર હોશા હું ચડું.

—નહિ ઉતરું.

નીરે નવરાવું,

—નહિ ઉતરું.

ખીર ખવરાવું,

—નહિ ઉતરું.

પોપટ

પોપટ બેઠો પાંજરે, બોલે મીઠા બોલ;
 સુષુતાં મનમાં સર્વને, ઉપજે હુરખ અતોલ.
 કોટે કાળો કાંઠડો, નમણું રાતું નાક;
 અંગે લીલા રંગનો, ધારે ઘણીની ધાક.
 મીઠું બોલે, મનુષ્યને ઉપજે હેત અથાગ;
 પોપટ પાળે પ્રીતથી, કોઈ ન પાળે કાગ.

બેઠા પોપટ લાઇ તો કારભારી,
 તેની બોલી લાગે છે બહુ સારી;
 તેમાં લુચ્ચામાં લુચ્ચા કાગડા છે,
 સૌ પંખીમાં એ તો નાગડા છે.

હુંસ મોર મેના ને કોયલ છે,
 ગીધ સમળીને આપે જોયેલ છે;
 છેલ્લે કાબર ચકલી ને હોલાં,
 ઢંક બગલાં છે મોટાં ઢાલાં.

ઉંદર અને ઉંદરડી

ઉંદર ને ઉંદરડી કને, દરમાં રહેતાં દોસ્તી બને;
 બન્ને સરખાં કાળાં હુતાં, ચાહે એકબીજાં તે છતાં.
 લાંબી પૂંછડી બન્ને તણી, પરસ્પરે જ વખાણે ઘણી;
 શોષે રોજ નવો શીકાર, કંઈ મળતાં ખાવા તૈયાર.

કાગડો

બેઠો માળો બાંધવા, બાળો કાળો કાગ;
 બે પાંખાળો બોલતો, નહિ રૂપાળો રાગ.
 કાંઈ લઈને કાંકરો, ચોંપે હસવા જાય;
 ચિત્તમાં ચેતી તરત તે, જલદી ઉડી જાય.

ચોંપે હસવા-ગાકીને મારવા

અરજ

અરજ સુણો અવિનાશી,
 અમારી અરજ સુણો અવિનાશી.
 આપ હયાળ, અમે સહુ બાળક,
 એક તમારી આશ.—અમારી૦
 તાંક કરે બાળક તો બહુએ,
 થશે ન લેથ ઉદાસ.—અમારી૦
 ભણતર ભણવા લેખાં થઇયે,
 કરશે નહિ જ નિરાશ —અમારી-

સકળ શક્તિનો જે ભૂપ, લગ્નું તે જ ભાવે;
જે છે એક ને અનૂપ, લગ્નું તે જ ભાવે.
જે છે અકળ ને અરૂપ, લગ્નું તે જ ભાવે;
જ્યાં મન વાણી હોય ચૂપ, લગ્નું તે જ ભાવે.
જેને નવલ કવે શું જ, લગ્નું તે જ ભાવે;
તે તો તું જ તું જ તું જ, લગ્નું તે જ ભાવે.

ખલક-દુનિયાં

ગાળાઓ-આકાશનાં નક્ષત્રો

કૂકડો

સવારના પહેલો હું બિડી,
 કુકડેકુક કરું છું;
 ઉઠાડવા ઉદોગી જનને,
 તો સીપાઈ બનું છું !
 કુકડેકુક કુકડેકુક કરતો,
 ઠેવી ખૂમો પાડું !

એક દિવસ ખાવાની વાસ, આવી તેથી જાથે પાસ;
હામ ધરે લૂંટવા શીકાર, કરે કુદાકુદ વારંવાર.
ચોરી કરવા ઘરમાં જાય, ત્યાં બન્ને સાથે સપડાય;
શોખ કર્યો ખાવાનો જહો, ત્યાં પકડાયાં પિંજર મહો.
એક બીજાની સામું જુએ, ટેવ નહારી નાટે રૂએ;
પસ્તાવો સુણીને ઘરઘણી, છોડે દયા કરીને ઘણી.

ક્રીડી

ક્રીડી કણ સંગ્રહ કરે, જીવ્યો જન્તુની જાત;
વસે હરે સંપે સદા, સર્વ મળી સંઘાત.

મથ-દાણે।

લાંબી ડાકે, જખરી હાંકે,
 સહુને એમ જગાડું.
 ડાઘાં છોકરાં તો ભણવા,
 બહેલાં ઉઠે સવારે;
 હાંસે હાંસે સહુ પોતાના,
 પાઠ જ વાંચે ખ્યારે.
 ચારો ભાગે, ઊંઘ પણ નહાસે,
 એ ચતુરાઈ નહિ થું ?
 ચલો, છોકરાં ! બહેલાં ઉઠાને,
 કુકડેકુક કરીશું !

ગોદડીયાની ગોળી વાગી,

જાય ગોદડીયો નાઠો.

ધૂધરીનો ઘંમકાર,

ટોકરીનો ટંમકાર;

આગલો અંફકદાર,

પાછલો ચોટીદાર.

તેલ દે, ધૂપ દે, બાવાને બદામ દે;

તેના બેટા જીવતા રહે !

ઘોઘા બાપજી

ઘોઘા ઘોઘા ઘોઘ સલામ !
નાથીબાઈના વીર સલામ !
ખુરે પટ્ટોળાં, ઓઠે ચીર.

કું કું કરતું;
 વરાળરૂપે, હંમ ઠાઠતું,
 ચીંઈ શબ્દે, ચીસ પાડતું,
 સાવધ કરવા, મુકામપરના, રખેવાળને,
 બેસનારને, જોનારાને, કે હું આવું.
 ભય બહુ હોયે, ચીંઈઈ કરીને,
 ચીસ કારમી, તાણી પાડે.
 ત્યમ ચેતવણી, મુકામ પરના, રખેવાળ પણ
 નિજ તરફથી જો કંઈ હોયે, તો બતલાવે-

આગગાડી

ખસો ખસો સહુ, બાજી આવો;
 જુઓ જુઓ રે, પેલું ઘેલું,
 જંગલી ગજનું, જીથડું મોટું;
 ખુબ હાંફતું ફૂંફૂંફૂં.

ઘણીક રીતે, ઘરાડવામાં,
 વળી ચાલવે, પગલાં મુકવે.
 સરખી રીતે, વેળાએ તો;
 ધીમે ધીમે, વેળાએ તો;
 ઉતાવળાં ખુબ, વાયુ પઠે તે, ઊડી જાયે;
 જે કારણથી, પગથી જોલે,
 ઠમઠમ ઠમઠમ ઠમ, ઠમ ઠમ ઠમ ઠમ;
 ધપ ધપ ધપ ધપ, ટકઠક ટકઠક;
 ટૂકટૂક ટૂકટૂક, ખડ ખડ ખડ ખડ;

ઉંચે કાષ્ટની કૃણી ટાંગિને,
 વાવટા ઉડવી, દીવા રાખી.
 સિગનલ રૂડી, રાતી જણાવે,
 ભય છે માટે, ઊભું રહેવું.
 લીલી જણાવે, સંભાળીને,
 હુળવે હુળવે, જોતાં આવવું.
 ઘોળી જણાવે, નથી હરકતો,
 પુરી દોડથી, ઝટ ઝટ આવવું.
 ખુબી ભરેલું, રમાડનારું,
 તોપણ દીસે, ખહાર થકી તે, ગાંડું ઘેલું-

લણુણી

આવો ભાઈઓ હાથોહાથ, લણુણી લણો.
 વગડે ફરતાં કરજો સાથ; લણુણી લણો.
 દહાડો છે ત્યાં આવો અહીં, લણુણી લણો.
 આયમશે ને સૂઝશે નહિ. લણુણી લણો.

ખરરર ખરરર, સરરર સરરર,
 ટક ઢક ટક ઢક, ટક ઢક ટક ઢક.
 વાયુ બોલે ખરરર ખરરર,
 હાફિ ચાલે, ફૂંઊ ફૂંઊ;
 ઉભું રહેતાં, કચૂંઉઉઉ.
 ધન્ય જાથને !

ગજનું જાથડું— હાથીઓનું ટાંઠું
 મુકામ-રેલેશન ફ્રી-પાટીયું.

કાંગ લ્યો !

કાંગ ખેતર ગ્યાંતાં રે, ગોરી કાંગ લ્યો !

હલાં ઉલાં કાંગ લ્યો,

ખેડાં ખેડાં કાંગ લ્યો.

કાંગ લેવા ગ્યાંતાં રે, ગોરી કાંગ લ્યો !

ચાકતાં ચાકતાં કાંગ લ્યો,

ધળક ધોખા કાંગ લ્યો.

કાંગ ખેતર ગ્યાંતાં રે, ગોરી કાંગ લ્યો !

વરસાદો સહુ વરસી રહ્યા, લણણી લણો.
 ખારે માસનું પીરસી રહ્યા; લણણી લણો.
 કયાં કયાંનાં વાદળ એ હતાં, લણણી લણો.
 પાણી ભરવા સાથે જતાં. લણણી લણો.
 વગડે એવો કરજો સાથ, લણણી લણો.
 આવો ભાઈઓ ! હાથોહાથ. લણણી લણો.
 ખેતરમાં દિભરાતો ફાલ, લણણી લણો.
 આજ મીઠી છે, ઠંડી ફાલ. લણણી લણો.

રૂઢીયો

મોટીબા, રૂઢીયો શીખવો,

મોટીબા, રૂઢીયો શીખવો.

નાનો સરખો રૂઢીયો ને,

તેમાં ત્રાઠ સાચી;

સાથે નાની દો ઘડવી,

મોટીબા, એક માંચી.—મોટીબા૦

ટોપડો ભરી કાંગ દ્યો,
ખોળડો ભરી કાંગ દ્યો.
કાંગ લેવા ગ્યાંતાં રે, ગોરી કાંગ દ્યો !

સુપડી ભરી કાંગ દ્યો,
ખોઈ ભરી કાંગ દ્યો.
કાંગ લેવા ગઈતી રે, ગોરી કાંગ દ્યો !

ગોરી-બહેન, સખી ગ્યાંતાં-ગયાં હતાં.

ખાદીની ટોપી

મા, મને ખાદીની ટોપી અપાવ,
 ખાદીની ટોપી અપાવ;
 મા, મને ખાદીની ટોપી અપાવ.

બા કાંતે ને તમેય કાંતો,
 બાપા બેડાબેડ;
 એવો રૂડો રેટીયો,
 કાંત્યાના અમને ઠાર.—મેટીબા૦

રેટીયો ચાલે તે બાણે,
 મેરલાની કળા;
 ત્રાક એની ચાંચુડી ને,
 ચણતો રૂ ઉજળાં.—મેટીબા૦

ચોપડી

સારી ચોપડીઓ શોભાય, હૈયું તે દેખી હરખાય;
 પણ વિગતેથી જો વંચાય, તો તેમાંથી કારજ થાય.
 જીવ ધાલીને વાંચે જેમ, તેનાં સમજણ આવે તેમ;
 વાંચે પણ નહિ કરે વિચાર, તે સમજે નહિ સઘળો સાર.

વિગતેથી-ઝીલવટથી

કરન-લાલ

ખાદીનું ખેરણ, ખાદીની ચોરણી,
 ખાદીની ખંડી શીવડાવ.—મા મને૦
 ખાદીનું દફતર, ખાદીનું આસન,
 ખાદીથી સુંદર બનાવ.—મા મને૦
 બાપુ ગાંધીજીની દેશી નિયાળમાં,
 સ્વદેશી લણતર લણાવ.—મા મને૦
 સ્વરાજ લઈશું સૂતરને તાંતણે,
 રેડીયો રૂડો અપાવ.—મા મને૦

રાધે ગોવિંદ રાધે,
શીરા પૂરી ખાધે;
શીરાને તો વાર છે,
પૂરીઓ તૈયાર છે.
પૂરીઓ તો લાવે નહિ,
મામા ટોપરાં લાવે નહિ.

મીઠાઈ

રામ નામ લાડવા, ગોપાળ નામ ઘી,
કૃષ્ણ નામ ખાંડખીર, ઘોળી ઘોળી પી.

ચાંદા સૂરજનું તેજ તણને,

આગીયા કંધાતે પ્રીત જોડમાં રે.—રાધા૦

હીરા માણેક ઝવેર તણને,

કથિર સંગાથે મણિ તોળમાં રે.—રાધા૦

મીરાં કે પ્રભુ ગિરધર નાગર,

શરીર આપ્યું સમતોલમાં રે.—રાધા૦

ભજન

બોલમાં બોલમાં બોલમાં રે,
 રાધાકૃષ્ણ વિના ખીજું બોલમાં.—બોલમાં૦
 સાકર શેલડીનો સ્વાદ તજીને,
 કડવો લીંબડો ઘોળમાં રે.—રાધા૦

ઘુમટ અગનનો ટેકાવે, લળું તે જ લાવે;
 અસંખ્ય ગોળાઓ ગળડાવે, લળું તે જ લાવે.
 જડને ધર્મ જે ધરાવે, લળું તે જ લાવે;
 મનને મુક્તિશું ચડાવે, લળું તે જ લાવે.
 જે છે પ્રાણનો આધાર, લળું તે જ લાવે;
 જે છે સારમાંનું સાર, લળું તે જ લાવે.
 જે છે ડાહ્યો દયાવંત, લળું તે જ લાવે;
 જેને નહિ જ આદિ અંત, લળું તે જ લાવે.

ભળું તે જ ભાવે

જે આ જગતને નિભાવે, ભળું તે જ ભાવે;
 ખલક પલકમાં ગનાવે, ભળું તે જ ભાવે.
 ચાહે ત્યારે ઝટ ડૂબાવે, ભળું તે જ ભાવે;
 તે તો વિશ્વનાથ કહાવે, ભળું તે જ ભાવે.
 જે આ સૂર્યને શોભાવે, ભળું તે જ ભાવે;
 જે આ ચંદ્રને ચળકાવે, ભળું તે જ ભાવે.

શુભ ગુણ લઇયે, સહુએ સમજી,
ન રહે લેશ ક્યાશ.—અમારી૦

આપ શુભ મતિ સદ્ગુણ સાથે,
સહુમાં થાય સમાસ.—અમારી૦

નિર્મળ મનમાં નિશ્ચિન રહીયે,
પસરે જેમ સુવાસ.—અમારી૦

મુખથી એવું માગી લઇયે,
અંતર થાય ઉત્તસ.—અમારી૦

આપજો આપજો

આપજો આપજો સારું સઘળું મને,
 હે પ્રભુ ! આજ આખા દિવસમાં;
 બાળ ગણી વહાલ મારા ઉપર આણુજો;
 તેથી હું ન રાખ્યો દિવસ સુખમાં

આપને આપને મીઠી વાણી મને,
 રાખને મારું મન ખૂબ રાજી;
 સૌનું હું કામ કરું એવું બળ આપને,
 સૌની સેવા કરું જેથી ઝાઝી.

સૌથી બહુ આપને આપ પ્રભુની કૃપા,
 જેથી મળશે મને જે હું માગું;
 માગ્યું નથી સારું જે તેહ પણ આપને,
 એટલું બોલી હું પાપ લાગું.

આપજો આપજો, બુદ્ધિ બહુ આપજો,
 રાખજો માફે આ શરીર સાફે;
 આપજો આપજો, સારી મતિ આપજો,
 જેથી હું કામ ન કરું નઠાફું.

આપજો આપજો, સદ્ગુણો આપજો,
 આપજો વળી બહુ શુભ વિચારો;
 આપજો આપજો આપની ભક્તિને,
 આપજો વળી મને સંગ સારો.

પ્રાર્થના

ઓ ઈશ્વર, તું એક છે, સર્જ્યો તં સંસાર;
 પૃથ્વી પાણી પર્વતો તં કીધાં તૈયાર.
 તારા સારા શોભીતા, સૂરજ ને વળી સોમ;
 તે તો સઘળાં તં રચ્યાં, જળરૂં તારૂં જોમ.
 અમને અદકાં જ્ઞાન ગુણ-તેનો તું હાતાર;
 ભૂલે પાપી પ્રાણીયા, એ તારો ઉપકાર.
 કાપ કલેશ કંકાસ ને કાપ પાપ પરિતાપ;
 કાપ ક્રુમતિ કરુણા કરી, કાપ કષ્ટ, સુખ આપ.

સોમ-ચંદ્રમા

પરિતાપ-મનના કલેશ

પ્રાર્થના

ઓ ઇશ્વર, લલચે તને, મોટું છે તુજ નામ;
 ગુણ તારા નિત ગાઇયે, થાય અમારાં કામ.
 હેત લાવી હસાવ તું, સદા રાખ દિલ સાફ;
 ભૂત કદી કરીયે અમે તો પ્રભુ કરજે માફ.

પશુ પક્ષિ ને પ્રાણીઓ કામ લાગ્યાં,
 પડી એમ દિલોગમાં સુખ માગ્યાં;
 અમારી પ્રલો ! બુદ્ધિ વિદ્યા વધારો,
 અમે માગીયે ઇચ્છાઓ ! પ્રેમ તારો.

કૂડાં દુઃખ કાપી રૂડાં સુખ આપો,
 અમારા શિરે નાથજી હાથ થાપો;
 સુખે જાય આ આજનો દિન સારો,
 અમે માગીયે ઇચ્છાઓ ! પ્રેમ તારો !

પ્રભાતની સ્તુતિ

અહો નાથ ! ઉભા અમે હાથ જોડી,
કરો રંક સામે કૃપાદષ્ટિ થોડી;
સદા તાપ ને પાપથી તો ઉગારો,
અમે માગીએ ઇશ ઓ ! પ્રેમ તારો.

ઉગ્યો સૂર્ય તો! પૂર્વમાં પૂર તેજે,
ગઈ રાત વીતી, બુઝો વાત રહેજે;
પ્રભો ! તું વિના કોણ સાંભળનારો ?
અમે માગીએ ઇશ ઓ ! પ્રેમ તારો.

અજ્ઞ દિયે છે વરસાદેથી,
 પાળે જીવ તમામ.—કદિં
 ગાય ભેંસને દૂધ દહીં દેવા,
 સરજીવી સૌ ઠામ.—કદિં
 ઝાડ પાન ફળ ફુલ બનાવ્યાં,
 આંખો ગુલાબ બદામ.—કદિં
 દયા કરી સેવકને આપો,
 બહુ વિદ્યા સુખ હામ.—કદિં

પ્રાર્થના

વિસરું નહિ પ્રભુ નામ,
 કદિ હું વિસરું નહિ પ્રભુ નામ.
 ચંદ્ર સૂરજ ને અગણિત તારા,
 કર્યા ઉજાસને કામ.—કદિ
 બહુ ઉપયોગી આપી હવા તેં,
 જોસે નહિ કંઈ દામ.—કદિ

કરી ઠાઠ આઠ આઠ સખી સંગમાં રે લોલ;
 બાળી બહુચરા કલોલ કરે રંગમાં રે લોલ.
 કરે ગાન તાન વાદ્ય વીણા હાથમાં રે લોલ;
 રમે રમક ઝમક ઠમક સખી સાથમાં રે લોલ.
 દંત ઘૂંઘટ ગ્રહી રહી રસાળીયો રે લોલ;
 એક એકથી લે હાથોહાથ તાળીયો રે લોલ.
 કેથપાથ કસી વાળીયા અંબોડલા રે લોલ;
 ફેર ફુદડી ફેર ને લે હુબોડલા રે લોલ.
 એ અખંડ ખેત્ર ખેલે બાળી બહુચરી રે લોલ;
 ત્રણે દેવ લે છે વારણાં ફરી ફરી રે લોલ.

શાણુગારનો ગરબો

પ્રથમ પાર્વતીના પુત્રને પાચે નમું રે લોલ;
 દીન બાણી વાણી દીજીયે, કહું સમું રે લોલ.
 ઠરું ગાન, ધરું ધ્યાન બહુચરા તણું રે લોલ;
 કરો સાર, વાર વાર શું કહું ઘણું રે લોલ.
 આજ બહુચરાજી માત ગરબે રમે રે લોલ;
 મુર નર મુનિવર સર્વને ગમે રે લોલ.
 માજી રૂપ રાધિકા થકી ઘણું બાણી રે લોલ;
 કાટિ કામ શશિ સૂર્યની છામી હણી રે લોલ.

પ્રહ્સાદ

બાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ,
 એમ હોઠારે બઢારે બોલે મૂઢમતિ;
 હું તો મનમાં ન રાખું કો'ની બીક રતી,
 બાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ.

મને શું કરે તારો રામ રીસ કરી ?
 મારી સન્મુખ ન થકે ધીર ધરી;

વિષ્ણુ વાંસળી વગાડે શબ્દનાદશું રે લોલ;
 ડાઠ વગાડે મહાદેવ મરજાદશું રે લોલ.
 ધરી પાણિ પોથીયો તે મહા મુનમાં રે લોલ;
 બ્રહ્મા વેદ લણે મુખ ચારે ધુનમાં રે લોલ.
 પુષ્પ ચંદન વરસાવે વળી દેવતા રે લોલ;
 અઠવાશી સહસ્ર ઋષિ ચરણ સેવતા રે લોલ.

પાર્વતીના પુત્રને-ગણપતિને

ઠરી ઠાઠ-શણગાર સજીને

કેશપાશ-ચોટડો

પાણિ-હાથ

મહા મુનમાં-લણી મંલીરતાથી

ક્રાટયો કડકડ સ્તંભ ધરા ધૂળ રહી,
ખાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ.

દીઠો કારમો કેસરીનર પ્રગટ થયો,
રૂપ નીહાળી દાનવપતિ દૂર ગયો;
ધરી ઢાલ ખડ્ગ આવી ઊભો રહ્યો,
જુઓ પિતાળ પ્રેમે મુગ વૈકુંઠપતિ.

ધીર-હિંમત

ધરા-ભૂમિ

ખડ્ગ-તલવાર

કેસરીનર-નરસિંહ

ગયો વૈકુંઠથી નાસી મારી ત્રાસે ઠરી,
ખાળા દેખાડ દેખાડ તારો વંકુંઠપતિ.

દેખી સ્તંભને પ્રહ્લાદે પ્રણામ કર્યો,
મન આનંદ આણીને પ્રદક્ષિણા કર્યો;
એવું દેખીને દાનવપતિ ક્રોધે ભર્યો,
ખાળા દેખાડ દેખાડ તારો વૈકુંઠપતિ.

ખાધો સ્તંભશું વહુટે ઉઠ્યો ખડ્ગ ધરી,
ઢાઢી મૂછ પછાડી દોડી દોડ દધ;

ભોજન

ભોજન આજ જમ્યા જે અમો,
 તેનું વર્ણન સુણજો તમો;
 કમોદનો કીધોતો ભાત,
 દાળ તણી અતિ સુંદર જાત.

દહીં લાગીને કીધી કઢી,
 માંહે નાખી'તી સુંદર વડી;
 ભાતભાતનાં તળીયાં શાક,
 બાસૂદી પૂરી દુધપાક.

નહિ આવું

આવ રે નાર,—નહિ આવું.
 તારી કોઠીઓ જાર,—નહિ આવું.
 તારી લેંસ વીયાણી,—નહિ આવું.
 તારી પાડી રણકે,—નહિ આવું.
 તારી લેંસ ભડકે,—નહિ આવું.
 તારી પાડી ફૂટે,—નહિ આવું.
 આવ રે નાર,—નહિ આવું.

ઘડીયાળ

ભૂપના ભુવનમાં સૂતો ગમાર ગામડિયો,
 ઘડીયાળ ઘોષ સુણો જાડકીને લાગે છે !
 ખૂમ સુણી બહુ લોકે કારણ પૂછ્યું, તો કહે:
 છે તો ઘર ઠીક, પણ ખીક બહુ લાગે છે.
 નક્કી ભૂત થાય, મરે જાય જે નવા ઘરમાં,
 આ ઘરમાં, ભાઈ, ભાઈ ભૂતાવળ જાગે છે !
 રાત અરધીક જ્યારે જાય દક્ષપતરામ,
 ઘણુઘણુ ઘણુઘણુ ઘટકીઓ વાગે છે !

ભૂપના ભુવનમાં-રાજના ગહેલમાં

પૂરણપોળી લાડૂ સાર,
 વડાં કચોરી ને કંસાર;
 લજ્યાં ને લાજી તે લક્ષી,
 મુદ્દર શીરો ને રોટલી.

પાંચે પકવાનો કહેવાય,
 જમતાં જમતાં અતિ સુખ થાય;
 વડાં પાપડ ને શેવો સાર,
 તળ્યા ચણાનો સ્વાદ અપાર.

એમ કહી એ તો ગઇ, બચ્ચું બુદ્ધિ બાળ;
 દિલમાં ડહાપણ ડાળવા, તે લાગ્યું તરકાળ.
 ઘરડાં તો વાતો ઘણી, કરે વધારી બહેમ,
 ઊડી ફરતાં આટલે, કહો મરીશ હું કેમ ?
 એમ કહી ઊડી ગયું, પ્હોંચ્યું પાણી પાસ,
 અંબાઈ એમાં પડ્યું, વળતી થયું વિનાશ.
 બોલ્યું મરતાં બોલ તે, જે ચાલે આ ચાલ;
 માને નહિ માખાપનું, તો તેના આ હાલ.

માખીનું બચ્ચું

માખી બોલી મુખ થકી, પ્યારા બચ્ચા પાસ;
જઈ આવું હું જ્યાં સુધી, ઊડીશમાં આકાશ.
ઉઠજે છે ઊનામણો, જે તે પાસે જાય;
ચૂકે ફરતાં ચોટ તો, જીવનું જોખમ થાય.

કે તારી માતાએ તને મારીયો રે ?

કે તારે તાતે દીધી ગાળ ?

કે તારા ભાઈએ તને લોળ્યો રે ?

કે તારા વેરીએ દીધો વનવાસ ? —સોનલાં

કે તું ભાલમાંથી બૂલો પડ્યો રે ?

કે તારો લપટ્યો હાળો પાગ ?

કે તને છોડે હરાવીયો રે ?

કે તારા ઘરમાં નાર કળત ? —સોનલાં

નથી મારી માતાએ મને મારીયો રે,

નથી મારા તાતે દીધી ગાળ;

ગેડીદડે

સોનલા ગેડી રે રૂપલા દડુલીયો રે,
 કાન કુંવર ગેડીદડે રમવા જાય;
 ડુંગરે ચડી રે દડુલો દડાવીયો રે,
 જઈ પડ્યો જળ જમના ભરપૂર.

-સોનલા૦

જમનાને કાંઠે કદંબ કેરાં આડવાં રે,
 આડવે આડવે કાળો નાગ;
 આડવે ચરી રે આડ અંજેરીયાં રે,
 આ તે કેનાં નાનાં બાળ ?

-સોનલા૦

હું આજસુ કે તું ?

બોરડીના ઝાડ નીચે આજસુનો સરદાર
 લાંબો થઈ સુતો હતો, કરને પ્રસારીને;
 એટલામાં છાતી પરે, બોરડીથી બોર પડ્યું,
 મુખમાં મૂકાય નહિ, જુએ ધારી ધારીને.
 ઊંઠે ચડી એક જણ જતો હતો તેને કહ્યું,
 ‘બોર મુખે મૂક મહારા, નીચે તું પધારીને !’
 પેલો બોલ્યો, ‘ઝટ જવું’, ત્યારે સૂતા જને કહ્યું,
 ‘ઊંઠવાળા આજસુ તું !’ બોલ્યો જૂમ મારીને !

નથી મારા ભાઈબંધે મને ભોળ્યો રે,
 નથી મારા વેરીએ દીધો વનવાસ. -સોનલાં

નથી હું ભાલમાંથી બૂલો પડ્યો રે,
 નથી મારો લપટ્યો ડાળો પાગ;
 નથી મને છોડે હરાવીયો રે,
 નથી મારા ઘરમાં નાર કળત. -સોનલાં

કમળ કુલ લેવા આવીયો રે,
 મારો માણે તેડ્યા જાગ. -સોનલાં

ફરી ફરીને કામ કરવા વિષે

કરતાં જાળ કરોજિયો, લોંચ પડી અથડામ;
 વણુ તૂટેલે તાંતણે, ઉપર ચડવા જાય.
 મહેનત તેણે શરૂ કરી, ઉપર ચડવા માટ;
 પણુ પાછો હેઠે પડ્યો, ફાળ્યો નહિ કો ઘાટ.

ઊંટવાળો બોલ્યો પછી, ‘આળસુ હું કે તું અંધ્યા ?
 હાથે બોર ઝાલી મુખે મૂકતાં શું થાય છે ?
 ઊંટેથી ઊતરી નીચે બોર ખવરાવું તને,
 કામ મ્હારું ચૂકું; ત્હારા હાથે શું દુઃખાય છે ?
 અંગે કંઈ રોગ નથી, માતેલો તું મ્હારા મકી,
 આળસુ કહેતાં મને, બોલતા લજાય છે ?’
 શંકર કહે છે બોરવાળા જેવા બેવકુફ
 છૂપાવી પોતાનો દોષ, શિખ દેવા જાય છે.

કરને પ્રસારીને-હાથ પહોળા કરીને

અડપલો જીવો

એક અડપલો છોકરો, જીવો જેનું નામ;
 અતિશે કરતો અડપલાં, જઈ બેસે જે ઠામ.
 કાગળ કાં લેખણ છરી, જે જે વસ્તુ બેય;
 ઝાલે ઝૂમી ઝડપથી, હીરા જેવી હોય.

એ રીતે મંડયો રહ્યો ફરી ફરી બે ત્રણ વાર;
 પણ તેમાં નહિ ફાવતાં ફરી થયો તૈયાર.
 હિંમત રાખી હોંશથી, ભીડ્યો ઘટ્ટી વાર;
 ધીરજથી જાળે જઈ, ખેંચ્યો તે નિરધાર.
 ફરી ફરીને ખંતથી, યતન કર્યો નહિ હોત;
 ચગદાઈને પગ તળે, મરી જાત વણુ મોત.
 એ રીતે જો માણસો, રાખી મનમાં ખંત;
 આજસ તજી મહેનત કરે, પામે લાલ અનંત.

કા. ઘાટ-કોઈ રીતે

જીડયો-મંડાયો

ના ના કહા માને નહિ, કહ્યું ન ધારે કા
એને પણ દિન એકમાં, સર્વ વળી ગઇ સાન.
ઠાસો ચશમાં ડાબલી મેલી ચડીયા માળ;
અતિ આનંદે અડપલે, તે લીધાં તત્કાળ.
ચશમાં નાક ચડાવીયાં, ખાડાળાં તે ખૂળ;
ડાબલી લીધી દેખવા, ધારીને પગ ધુંળ.
ઢીલું ન હટું ઢાંકણું, જમરું કીધું જોર;
ઉઘડતાં તે ઉછળ્યું, કીધો શોર ખડોર.
આખા મ્હોં ઉપર પડી, તેમાંથી તપખીર;
ફાંફાં મારે ફાંકડો, ધારી ન શક્યો ધીર !

ચશમાં નાખ્યાં ચેકમાં, છીં છીં છીંકા ખાય,
 થાક્યો તે થૂ થૂ કરી, જીવો રોતો જાય !
 ચોળે ત્યાં તો ચોગણો આંખે અંધો ધાય;
 ડાસે દીઠો દીકરો, ચશમાંના ચૂરાય.
 ડાસે ડારો દર્ધ દહ્યું, હસવું ને થઈ હાણ;
 લાડકડા એ લાગનો, જીવા છું તું જાણ.
 ચશમાં તો વસમાં થયાં, ડબીએ વાજ્યો દાટ,
 જીવે ફરીને જીવતાં, ઘડ્યો ન એવો ઘાટ.

નાકે ચશ્મા માથે પાઘ, હાથમાં સોટી ડાળ ડમાક !
 ચીં ચીં કરતા ફેરા ફેરે, કોઈનું કંઈ નવ કાને ધરે !
 એવે આંખ્યાં બીલ્લીબાઈ, ઉંદરજીની જુઓ છેલાઈ !
 સોટી ફેંકી દોડ્યા જાય, ચશ્માં કુટ્યાં, વાગ્યાં પાય !
 દોડે દોડે ત્યાં તો પાઘ પડી ગઈ, અટવાયે પાગ;
 ફાંફાં જેમ જેમ મારે ઘણાં, ગૂંચાયા તેમ તેમ ચોગણા.
 અરે બિચારા હવે શું કરે ? બીલ્લીબાઈનો પંજો પડે !
 પંજામાંથી મુખમાં જાય, બીલ્લીબાઈ તો બહુ હરખાય,
 ઉંદરજી મારા ઉંદરલાઈ ! ક્યારે કરશે હવે છેલાઈ ?

બાલ-મનનાં

ઉંદરજની છેલાધ

ઉંદરજએ બાંધી પાધ, ચરમાં બેશ ચડાવ્યાં નાક;
ચીં ચીં કરતા નીસર્યા ખહાર, બહુ શૂરા છે સરદાર !
હાથે સોટી લીધી એક, મારી ભાઇને પાંચ ઢોલ;
માએ ઠપકો દીધો ખૂબ, ફક્કડભાઈ તું દરમાં ઘૂસ.
આ શા તારા ડાળ દનામ, છફીશ તો નહિ થાયે લાભ.
માએ બાપે સૌએ ખૂબ બોલાવ્યો, પણ સૌને ચૂપ !

ચાંદલિયો બહાલો

મા, મને ચાંદલિયો બહાલો !

ચાંદલિયો બહાલો,

મા, મને રમવાને આલો !

નવ લખ તારા વીણી

મા , મારા ગજવામાં ઘાલો !

મા, મને ચાંદલિયો બહાલો

[શેરીનાં ઓઠરાં

તારા

ગણ્યા ગણાય નહિ,
વીણ્યા વીણાય નહિ,
છાબડીમાં માય નહિ,
તોય મારા આલસામાં ન્હાય.

—અરીસામાં

નરસિંહ મહેતા]

પ્રભાતિયું

જાગને જાડવા, કૃષ્ણ ગોવાળિયા,
તુજ વિના ઘેનમાં કેણુ જાશે ?
ત્રણસેં ને સાઠ ગોવાળ ટાળે મળ્યા,
વઢે રે ગોવાળિયો કેણુ યાશે ?—જાગને
હઠીં તણાં દહથરાં, ઘી તણાં ઘેજરાં,
કઠિયેલાં દૂધ તે

હરિ તાર્યો હાથિયો,

ભૂમિનો ભાર તે કોણ બહેશે ?—જાગને૦

જમુનાને રે તીરે ગોધેન ચરાવતાં

મધુરીશી મોરલી કોણ વાશે ?

બણે મહેતો નરસૈયો, તારા ગુણ ગાઈ રીઝિયો,

બૂડતાં બાંહેડી કોણ સહાશે ?—જાગને૦

ધેન-ગાયનું ધણ બહેશે-કપાડશે

બાંહેડી-હાથ સહાશે-ઝાલશે

સાજનનું શું પૂછવું ? બકરે કરી જોરો,
લેમાં કર્યા છે ભાવથી, મોટાં મોટાં ઢોરો.
રાતા માતા આખલા, રાખી શીંગડાં સીધાં,
આગળ માર્ગ મુકાવતા, પદ પોલીસ લીધાં.
સાજને શ્રેષ્ઠ ઊંટડા, હોંડે ઊંચી ઓડે;
એનાં અરાડે વાંકડાં, કામદારોની ઘોડે !
હારમાં એક બે હાથી છે, મોટા દાંત જ વાળા;
નીચું ન્યાળીને ડાલતા, હોંડે શેઠ સૂંઢાળા.
હાથી ઘોડા તો છે ઘણા, હાર રોકતા પાડા;
કાળા કંઈ ને ગમ્યા જડ ભાડા.

જનાવરની જાન

જાન જનાવરની મળી, મેઘાડુંખર ગાજે !
ખકરીખાઈનેા ખેટડો, પરણે છે આજે !
ઢાલ નગારાં ભેર ને, સૂર શરણાઈ તીણા,
સો સામેલા શોભીતા, ખેટા ખેટી ઘેટીનાં.
ઠીક મળી ઠઠ લોકની, જરા ઠામ ન ઠાલે;
દોડે વરનેા ખાપ ત્યાં, દડખડ ફગીનાજો !

હું નહીં જાણું, પૂરું જાણું ગધેડાં;
હા જી હા જી કરી હીંડતાં, રીક્ષાં વિના અતેડા.
હારોહાર હજાર આ, માંહોમાંહે લપાતા;
કેણ આવે કામળ ઓઢીને ? એ તો ગાડર માતા.
પિતરાઈઓ વેવાઈના, એને અક્કલ ન કોડી;
આડા અવળા અકેકની પૂઠે જાય જો દોડી.
મકરા તો વરના બાપ છે, હોય એનું શું લેખું ?
ડું સાગર શીંગડાં તણો, હું તે આજે દેખું !

નો તે ઘોડો આવીયો, વાજે ધાન વિલાતી;
 તેર ભૂંગળ ને ઝાંઝરી, લેગું ભરડતી જાતી.
 રરાજા જે માસનું, બાળ જે જે કરતું;
 ઝડપાયું ઝપ ઝોળીમાં, મન માડીનું કરતું.
 મંગળ બકરી બાધ તો, ગાય હુરખી હુરખી;
 જોડે જાંદરણી ઘણી, કોડે જોવાજ સરખી.
 જે નાતની તે ખીજા ધણીઓ;

